

14. Преводи Светог Писма на српски језик

Предмет: Увод у Стари Завет

доц. др Ненад Божовић

Београд, 08.02.2024.

Литература

- Д. Милин, *Увод у Свето Писмо Старог Завета*, 99-103.
- Д. Дојчиновић, *Савремени српски преводи*, у: Лексикон библијске егзегезе (прир. Р. Кубат/П. Драгутиновић), Београд 2018, 381-383.
- Додатна:
- А. Наумов, *Преводи Библије на српски језик (XIX-XXI век)*, (прев. М. Мосуровић), Братство : часопис Друштва „Свети Сава”, Vol. 21 (2017), 205-210.

Историјски контекст

- Србима је словенски превод Библије био прилично разумљив и зато се српски преводи појављују релативно касно
- Гутенберг – штампарија; реформација
- Штампана издања Библије:
Рујанско четворојеванђеље 1537.
(монах Теодосије – дрвена преса);
Мардаријево у Београду 1552, тзв.
Београдско јеванђеље (штампано пре обнове Патријаршије)



Гаврил Стефановић Венцловић (1680–1749)

- Гаврил Стефановић Венцловић (1680–1749), јеромонах, иконописац, проповедник, преводилац је у својим бројним проповедима оставио преведену на народни језик скоро целу Библију
- Просветитељске идеје: „Где нема науке, нема ни Бога међу људима“; „У злу и лијену душу не улази мудрост“
- Препричавао бројне библијске приче (парафраза и прилагођавање), био путујући проповедник
- Конзервативни научни и црквени кругови са великом резервом процењивали су изражајне могућности говорног језика.

Историјски контекст

- Премештање српске елите са отоманске на хабсбуршку територију 1690. и 1740. године - укључивања српске православне културе у средњоевропска збивања тог доба – реформација, барок, просветитељство
- користе црквенословенског језика и руска издања *Библије*, а српска језичка норма црквенословенског језика бива замењена староруском (карловачки митрополит Стефан Стратимировић 1804. у будимској универзитетској штампарији издаје црквенословенско издање *Библије* у 5 томова



Историјски контекст

- Оснивање Британског библијског друштва које за циљ има ширење штампаних примерака Библије;
- оснивање канцеларије у Москви (Руско библијско друштво) – 400 хиљада примерака Библије на 41 језик
- Сарадња Срба и Бугара са Руским библијском друштвом у циљу штампања Библије за Србе –поставља се питање који треба штампати?
- Вук предлаже да друштво изда његов превод Новог Завета, али је припрема новог превода ипак била поверена Атанасију Стојковићу. Стојковићев превод на славеносербски из 1824. године био је врло позитивно прихваћен међу средњом класом којој се допадала умерена модернизација језика.
- Стојковићев превод је штампан, али није био пуштен у продају, јер је био забрањен рад Руског библ. друштва

Еп. Платон Атанацковић (1788-1867)

Платон Атанацковић, епископ бачки - први преводац извесних књига Старога завета на српски језик У Новом Саду је 1857. г. штампао „Пророка и цара Давида Псалтир“, а у Бечу исте године, „Сочињенија Соломонова и Сирахова“ (садрже Пр, Проп, Прем, Сир).

Нови Сад 1858: „Књиге Товита, Јудите, Јестире, Јова“, 1861. г. такође у Новом Саду „Старозаветни пророци сви седамнајест“ (Ис, Јер, Плач, Вар, Јез, Дан и 12 малих), 1867. г. у Новом Саду „Пет књига Мојсејевих“. Ови преводи су извршени са црквенословенског текста, а правопис је био предвуковски.



Вуков превод Новог Завета као претходница Даничића

Вуков превод *Новог завета* коначно је штампан у Бечу 1847, али га је Кнежевина Србија убрзо забранила, доведши га у везу са деловањем католичке пропаганде.

Са друге стране, у схоластичкој али и у свакодневној примени јесте и популаран превод епископа (најпре будимског а потом бачког) Платона Атанасковића.

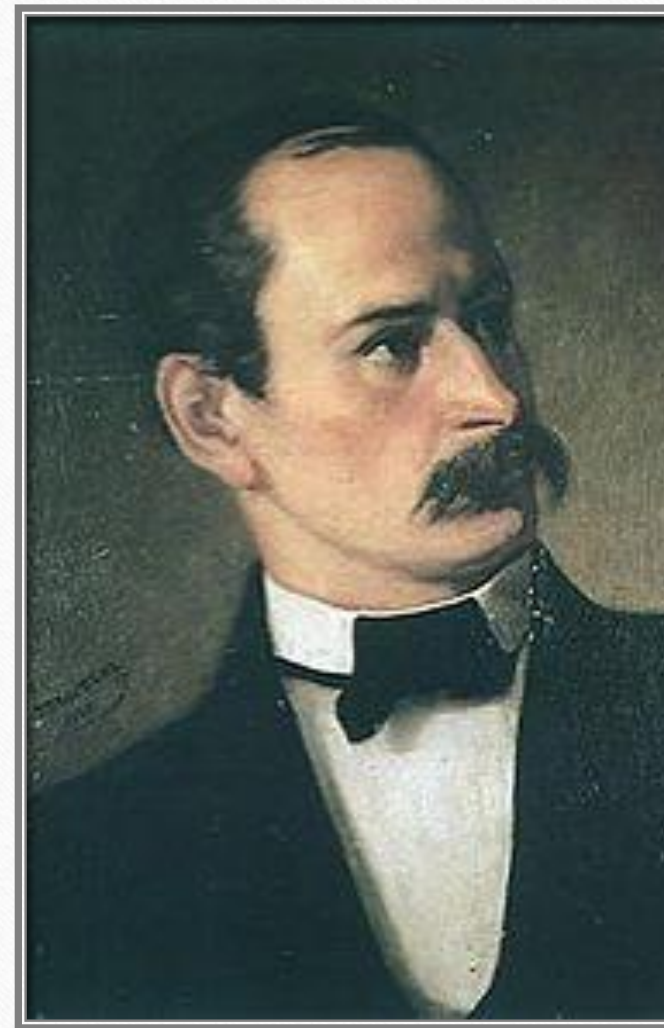


Ђура Даничић (1825-1882)

Право име – Ђорђе Ј. Поповић, син новосадског свештеника
Јована Поповића, филолог, присталица Вукове реформе

Још пре епископа Платона 1852. г. спремио превод Псалама,
али Британско библијско друштво није прихватило понуду за
штампање.

Беч 1864. - „Псалтир Давидов“.



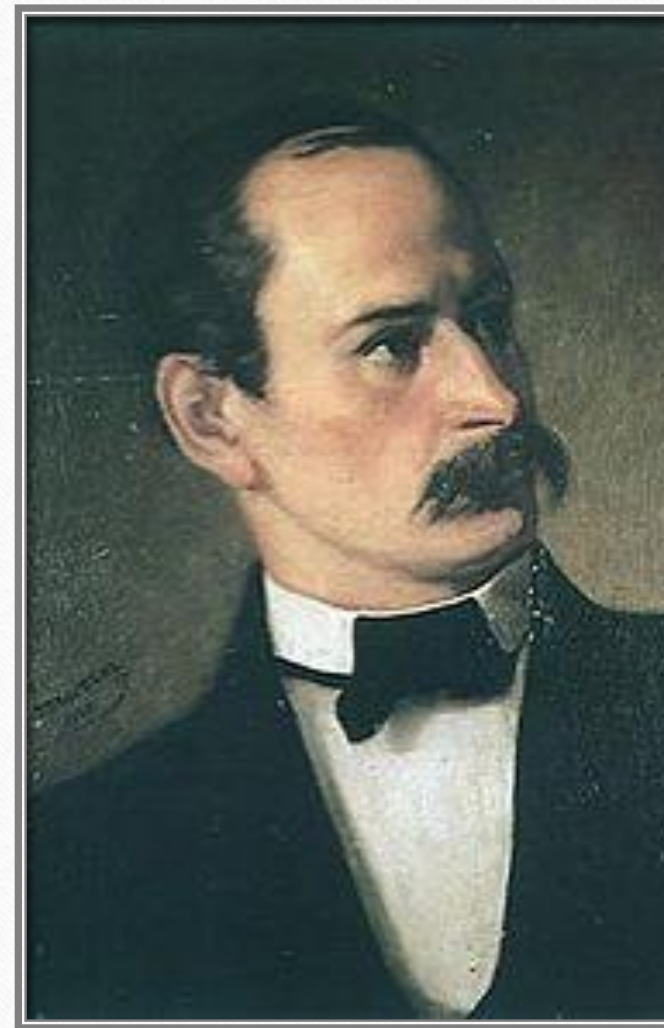
Ђура Даничић (1825-1882)

Превод целог Светог Писма настао од 1864-1868, књиге објављиване сукцесивно а онда спојене

Пешта 1866. „Постање - Прва књига Мојсијева“,

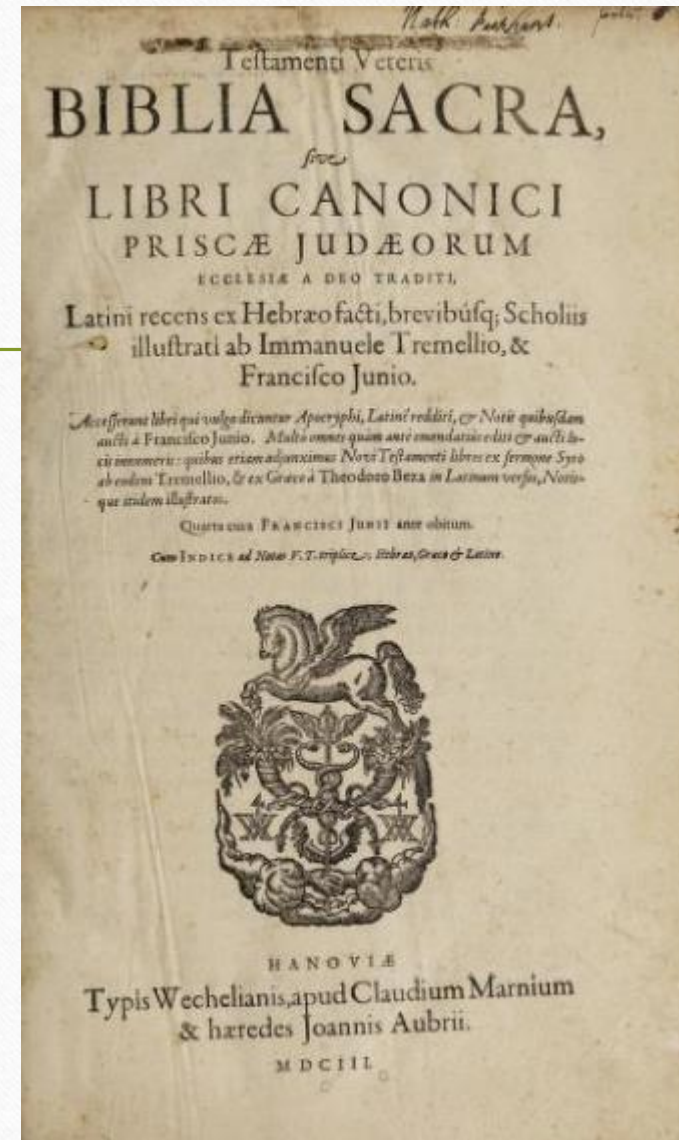
Београд 1867. (ћирилицом) и Пешта (латиницом) цело Свето писмо Старога и Новога завета (са Вуковим преводом)

Даничићев канон: „ужи“ (протестантски) по захтеву Библијског друштва у Бечу



Ђура Даничић (1825-1882) – извор(и) превода

- Извор: латински превод јеврејске Библије од Имануела Трелиуса (Франкфурт 1575–79. г.).
- Имануел Трелиус – прешао из јудејства у хришћанство (калвинизам); професор јеврејског језика и Старог Завета у Хајделбергу; превео Библију са јеврејског - <https://archive.org/details/testamentiveteri0Otrcm>
- Превод Трелиуса не мешати са Вулгатом – независан превод



Ђура Даничић (1825-1882) – извор(и) превода

- Коришћење старословенског и немачког (Лутеровог) превода
- ВАЖНО: Имена оставио по Септуагинти, нумерацију по LXX, уподобљавао је превод старословенском у местима која су и даље била разумљива за ширу публику

Ђура Даничић (1825-1882) – одлике превода

- Језик и стил превода су истоветни са Вуковим.
- Превод је више дело лингвисте него теолога
- Лепота језика чини овај превод важним преводачким делом - ненадмашност Даничићевог поетског исказа
- Превод много значио широј читалачкој публици да лакше чита Стари завет, али век једног превода је двадесетак година, тако да сада у преводу има доста архаизама (жбан, аџуван, стегно, утвара)

Ђура Даничић (1825-1882) – рецепција превода

- Даничићева *Библија* није коришћена на литургијама, нити су из ње радо коришћени цитати у теолошким и књижевним текстовима, где је и даље примат имала верзија на црквенословенском
- Била је предмет и многих критика Цркве, пошто је била дело филолога који нису имали адекватно теолошко ни библистичко образовање, а имали су подршку римокатоличких и протестантских кругова.
- Постојале су и иницијативе које су имале за циљ да се превод замени, чак и када је он већ постао класик.
- Током 20. века Даничићев превод Старог Завета је ипак прихваћен и штампан заједно са Вуковим преводом НЗ као синодско издање СПЦ

Лујо (Алојзије) Бакотић (1867–1941)

Познат и под псеудонимом Далматикус: Србин католик, правник по занимању

Предео Јустинијанове институције 1926.

Предео целу *Библију* (1933) са латинског користећи се свим приступачним библијским текстовима и то по принципу динамичког уједначавања.

У културолошком смислу, овде је битна одлука да се библијски текст штампа на латиници и да се уведе западна верзија избора речи и изговора.



Лујо (Алојзије) Бакотић (1867–1941)

Рецепција превода вишеструка

Последњих година, Бакотићев превод користили су баптисти у Србији и Јеховини сведоци.

Један други далматинац, професор Марко Вишић, (пост)југословенској јавности подарио је преводе *Песме над песмама* (1986, 2007, 2014) и *Књиге о Јову* (1998, 2008).

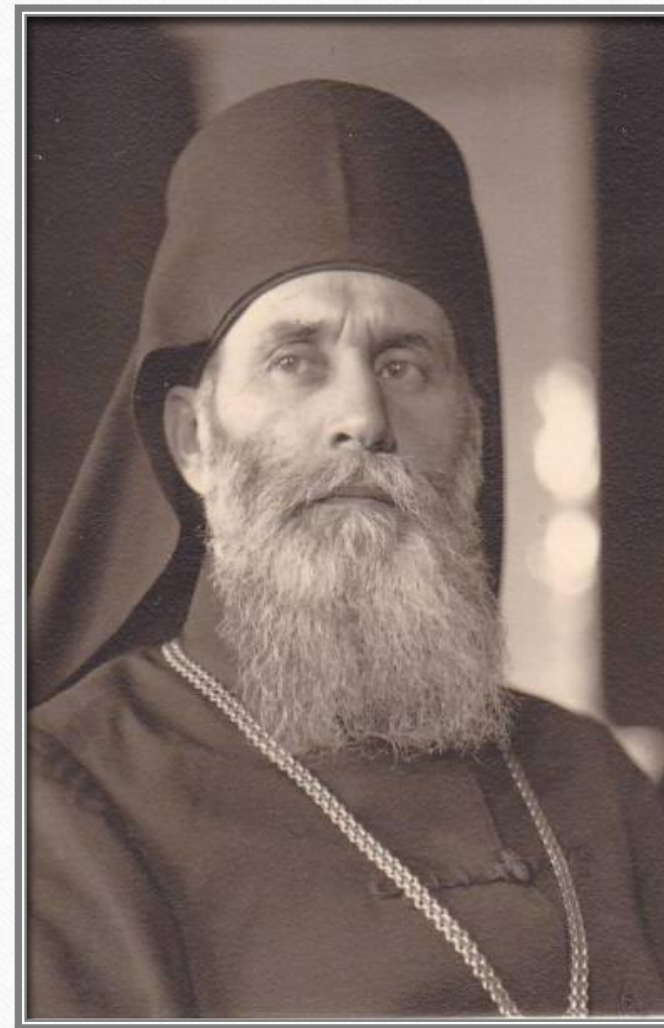


Еп. др Иринеј Ћирић (1884-1955)

Епископ бачки Иринеј Ћирић, студирао у Москви и
Бечу

Псалми из Часловца у Богословском гласнику, касније и
цео Псалтир

Књига пророка Захарије и Књига пророка Амоса, превод
са Уводом: И. Ћирић, *Књига пророка Амоса. Превод и
тумачење*, Богословски гласник XIII, 1908; *Књига пророка
Захарије. Превод и тумачење*, Богословски гласник XXIII,
1913.



Митр. Амфилохије Радовић и еп. Атанасије Јевтић

- Митр. Амфилохије превео Премудрости Соломонове, Премудрости Исуса сина Сирахова, Јудиту, Варуха, Товита и Посланицу Јеремијину као и додатке у Дан, Јест и 2Дн.
- Вл. Атанасије превео: Постање, Псалтир, Паримије, Књиге Макавејске 1-4
- до 2010. године девтероканонске књиге нису ни биле доступне на савременом српском језику, а њихов „дискутабилан“ статус је остајао на снази. То је трајало све до превода девтероканонских књига вл. Атанасија и митр. Амфилохија 2011. које су обједињене са Даничићевим преводима у циљу свеобухватног српског превода са благословом Светог Архијерејског Синода СПЦ.
- Широка рецепција превода и коришћење у богослужбеном животу Цркве

Савремени протестантски преводи на српски

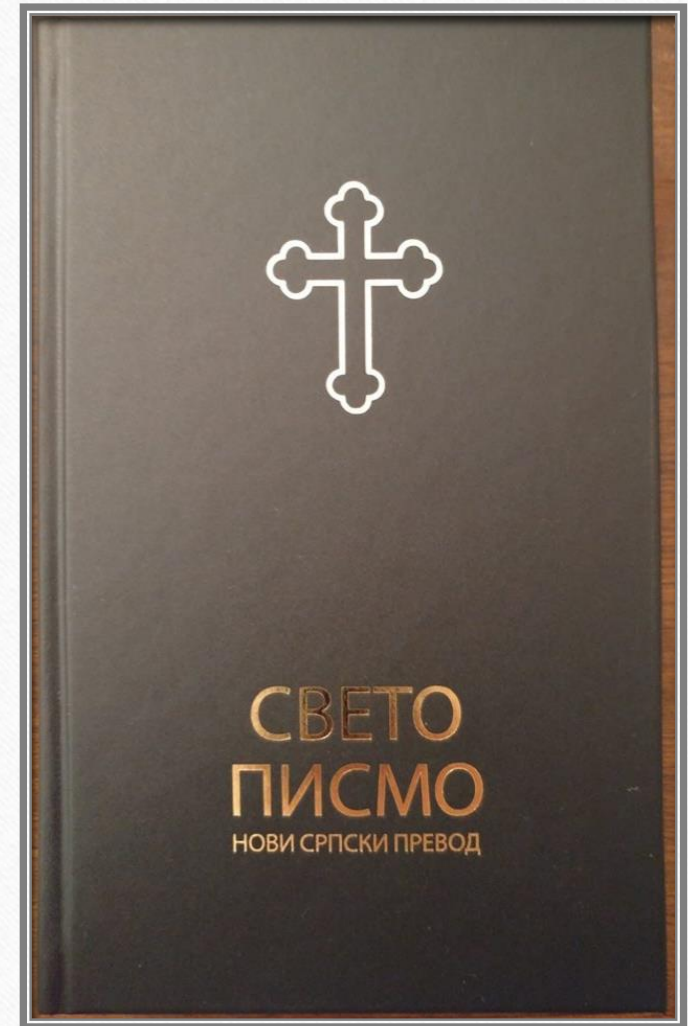
Александар Бирвиш (1928–2015), баптистички пастор и професор у новосадској Баптистичкој теолошкој школи.

Ритмички превод *Псалтира* са јеврејског издат 1990. године.

преводио је и четири Јеванђеља са 27. Нестле-Аландовом издању, мада је приметан и утицај црквенословенске верзије.

Тзв. Нови српски превод – издање удружења Иконос 2018. године – сакупљени преводи Бирвиша, Жарка Ђорђевића и Мирослава Живковића – дели се бесплатно

Одлике и проблеми превода: Разумљив језик, али скоро потпуно одсуство поетике библијског исказа; Ужи канон и распоред књига према јеврејском канону, не LXX



Превод Старог Завета професора Драгана Милина

- Превод проф. Милина, умировљеног професора ПБФ, са масоретског текста изашло 2021. године
- Извор: Biblia Hebraica Stuttgartensia (BHS)
- Историјски важан превод, одлике превода тачност и разумљивост
- О новом издању:
http://biblijskodrustvo.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=69%3Aanajavanoviprevodstarizavet&catid=1%3Avesti&lang=sr
- [Интервју с проф. Милином:](#)
- Превод доступан онлајн: <https://srpski.global.bible/bible/ccae70e924e03490-01/GEN.1>

Превод Светог Писма са Септуагинте

- Од октобра 2018-2020 у оквиру Библијског института ПБФ покренут је пројекат превођења Септуагинте, односно превођења са старогрчког на српски језик.
- Превод књиге пророка Данила др Љиљане Јовановић у издању Библијског института 2023.

Остали преводи

- Књига пророка Осије – др Небојша Тумара
- Јестира у десетерцу – др Елиезер Папо